הדר HADAR
תורה · עבודה · חסד

ט' - י' מַרְחֶשְׁוָן תשפ"ו 31 אוקטובר - 1 נובמבר 2025

• מָה בַּפָּרָשָׁה •

- ה' מצווה את אַבְרָם: "לֶךְ-לְךָ מֵאַרְצְךָ" – לעזוב את ביתו וללכת אל הארץ שה' יראה לו.
- אַבְרָם וְשָׂרַי יוצאים יחד לארץ כנען, ועמם גם לוֹט, אחיינו של אברם. (נקרא להם אברם ושרי בכל חלקי הסיפור שלפני שינוי שמותיהם.)
- לאברם וללוט יש הרבה מקנה - עדרי צאן ובקר, אבל הרועים שלהם רבים זה עם זה. לוט בוחר לגור בסדום, עיר שתושביה רעים וחוטאים.
- ארבעה מלכים יוצאים למלחמה נגד חמישה מלכים. ארבעת המלכים מנצחים, כובשים את סדום ולוקחים את לוט בשבי.
- אברם רודף אחרי ארבעת המלכים, מכה את הצבא שלהם ומציל את לוט.
- ה' כורת ברית עם אברם, ומבטיח לו שזרעו יהיה ככוכבי השמיים ויירש את ארץ כנען.
- שרי נותנת את שפחתה הָגָר לאברם לאישה, כדי שיוולד להם ילד. הגר יולדת בן לאברם, ישמעאל.
- ה' משנה את שמו של אברם לאברהם, ונותן לו את מצוות ברית המילה.
- ה' משנה גם את שמה של שרי לשרה, ואומר שהברית תתקיים דווקא דרך בנה – יצחק, שייוולד לה בהמשך.

מִדְרָשׁ

מדרשים הם סיפורים או רעיונות שעוזרים לנו להבין את התורה. הם מגיעים מתוך הקשבה טובה למילים של התורה ולדרך שבה הן נכתבות. כאן ננסה לגלות אילו רמזים המדרש מוצא במילים של התורה, ולחשוב יחד מה הוא רוצה ללמד אותנו.

בפסוק הראשון של פרשת לך-לך, ה' בוחר באברם, ומצווה עליו לצאת לדרך. מסעו של אברם הוא למעשה תחילת דרכו של העם היהודי.

בראשית יב:א

וַיֹּאמֶר ה' אֶל־אַבְרָם לֶךְ־לְךָ מֵאַרְצְךָ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ
וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַרְאֶךָּ׃

הפסוק הזה מזכיר את הפסוק הראשון של פרשת נח, שמספר לנו שגם נח נבחר על ידי ה'.

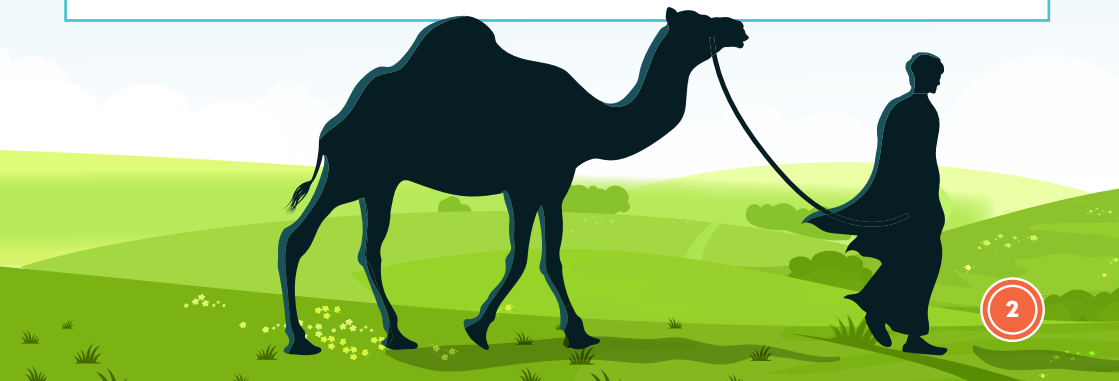
אבל יש הבדל גדול בין שני הפסוקים האלה:

התורה מסבירה מדוע נח נבחר — כי הוא היה צדיק (בראשית ו:ט). אבל בפרשה שלנו, התורה אינה מספרת כלום על דמותו של אברם לפני הציווי מה' ולא מסבירה לנו מדוע הוא נבחר.

המדרש הבא עוזר לנו למלא את החסר.

בראשית רבה לט:א

אָמַר רַבִּי יִצְחָק מָשָׁל לְאֶחָד שֶׁהָיָה עוֹבֵר מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וְרָאָה בִּירָה (=ארמון) אַחַת דּוֹלֶקֶת, אָמַר תֹּאמַר שֶׁאֵין הַבִּירָה הַזּוֹ בְּלֹא מַנְהִיג, הֵצִיץ עָלָיו בַּעַל הַבִּירָה, אָמַר לוֹ אֲנִי הוּא בַּעַל הַבִּירָה. כָּךְ לְפִי שֶׁהָיָה אָבִינוּ אַבְרָהָם אוֹמֵר תֹּאמַר שֶׁהָעוֹלָם הַזֶּה בְּלֹא מַנְהִיג, הֵצִיץ עָלָיו הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְאָמַר לוֹ אֲנִי הוּא בַּעַל הָעוֹלָם.

על פי המדרש, סיפור חשוב מתרחש **לפני** שה' בוחר באברם:

בהתחלה, אברם מתבונן בעולם. הוא שם לב שיש סוג של "שריפה" בעולם, ותוהה – מי מנהיג את העולם ושומר עליו?

רק **אחר כך** הקב"ה עונה לו ובוחר בו לשליחות שלו.

- מה לדעתכם פירוש הדבר שאברם הבחין שהעולם בוער?
- אילו "שריפות" בוערות סביבנו ואסור לנו להתעלם מהן?
- האם לדעתכן זה משנה אם ה' בחר באברם בלי שום סיבה, או בגלל שאברם עשה משהו שהפך אותו לראוי?

• בּוֹאוּ נְדַבֵּר עַל זֶה •

המילה דּוֹלֶקֶת שמתארת את ה"בירה", או הארמון, במדרש אינה ברורה לגמרי.

לפי פירוש אחד, הארמון (שמייצג את העולם) עולה באש. לפי הקריאה הזאת, אברם רואה דברים רעים בעולם, וזועק – איפה בעל הבית? מי יבוא לתקן את זה?

אבל אפשר גם להבין את המילה "דולקת" בדרך אחרת: שהבניין מואר מבפנים ומפיץ את אורו החוצה. לפי הפירוש הזה, אברם לא שם לב דווקא לרוע ולבעיות, אלא להיפך – הוא מתפעל מהיופי והאור שבעולם.

כשאברם שואל "האם יכול להיות שהעולם הזה בלי מנהיג?", הוא רוצה לדעת מי אחראי למקום כל כך מופלא.

אנחנו יכולים לגלות את נוכחותו של הקב"ה בעולם בשתי הדרכים: גם כשאנחנו שמים לב לבעיות ול"אש" שצריך לכבות, וגם כשאנחנו מבחינים כמה העולם יפה, מואר ומופלא.

• שְׁאֵלוֹת הַשָּׁבוּעַ •

התשובות לשבע השאלות הראשונות נמצאות בעלייה התואמת בקריאת התורה. התשובות לשאלות 8-10 קשות יותר, ויכולות להימצא בכל מקום בפרשה.

עליות:

1) בראשית יב:א–יג
2) יב:יד–יג:ד
3) יג:ה–יח
4) יד:א–כ
5) יד:כא–טו:ו
6) טו:ז–יז:ו
7) יז:ז–כז

בהבנה!

1. מה גרם לאברם לרדת לְמִצְרַיִם?
2. באילו מילים מתארת התורה את עושרו הרב של אברם?
3. איזו עיר מתוארת כעיר מלאה אנשים רעים וחטאים?
4. במלחמת ארבעת המלכים את החמישה – מי ניצח?
5. מה מצווה ה' את אברם לספור?
6. בן כמה היה אברם כשנולד בנו ישמעאל?
7. כמה נשיאים יוולדו מישמעאל?
8. המדרש מסביר שהמילים "וְאֶת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְחָרָן" מתייחסות לאנשים שאברם ושרי גיירו. איפה עוד בפרשה מופיעה המילה "נֶפֶשׁ" במשמעות של אנשים?
9. מיהו כֹּהֵן לְאֵ־ל עֶלְיוֹן?
10. שלושה נערים עוזרים לאברם להציל את לוט. מה שמותיהם?

* חפשו את התשובות בעמוד 8

• פֵּרוּשִׁים •

ה' מבטיח לאברם שצאצאיו יהיו רבים כמו כוכבים בשמיים, ושהם יחיו בארץ כנען. אבל אברם מגיב להבטחה הזאת בשאלה:

בראשית טו:ח

וַיֹּאמַר ה' אֱלֹקִים בַּמָּה אֵדַע כִּי אִירָשֶׁנָּה:

מה בדיוק הוא שואל? הנה שתי דעות בנושא – נסו להבין מה ההבדל ביניהן!

ספורנו (איטליה, לפני 500 שנה)

כִּי אוּלַי יֶחֱטְאוּ הַבָּנִים וְלֹא יִזְכּוּ לְיָרֵשׁ.

בכור שור (צרפת, לפני 900 שנה)

אֵין לוֹמַר שֶׁשָּׁאַל אוֹת לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁכְּבָר הֶאֱמִין...
אֶלָּא בַּמָּה אֵדַע כִּי אִירָשֶׁנָּה כְּלוֹמַר יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁאִירָשֶׁנָּה
אֶלָּא בַּמָּה אִירָשֶׁנָּה בְּאֵיזֶה זְמַן וּבְאֵיזֶה דּוֹר וּמָתַי יִהְיֶה...

המשך בעמוד הבא >>

תוכן ועריכה: טלי אדלה, אנה לאה ברנשטיין סימפסון, מרה בראונפלד, יצחק ברונשטיין, חנה קופץ, שושי לוקשין, ג'רמי טאביק, איתן טוקר, אפי אונטרמן, ציביה פרנק ויגודה וג'ייסון רוגוף. עיצוב: ג'ן קלור וסטודיו דוב. איור: אלעד ליפשיץ.

<< המשך מהעמוד הקודם

לפי ספורנו, השאלה של אברם נובעת מספק – האם ילדיו באמת יהיו ראויים למה שה' מבטיח להם? הוא בעצם שואל: "כיצד אדע שצאצאי יזכו לברכה הזו?"

אבל לפי בכור שור, אברם אינו מטיל ספק כלל. הוא רק מבקש מה' מידע מדויק יותר:

"איך ומתי יירשו ילדַי את הארץ?"

- בתלמוד (נדרים לב ע"א), שמואל אומר שלא היה זה ראוי מצד אברם לשאול בכלל – כלומר, להטיל ספק בהבטחת ה'. האם אחת מהשאלות שמציעים ספורנו ובכור שור נראית לכן לא ראויה? מה עוד לדעתכם היה אברם יכול לומר אחרי שה' נתן לו הבטחה כל כך גדולה?

- גם אם ספורנו ובכור שור חולקים על מה בדיוק אברם שאל, נראה שהם מסכימים בדבר אחד: אברם מאוד דואג לעתיד של צאצאיו. מה זה מלמד אותנו, לדעתכם, על הדמות של אברם?

• דַּקָּה שֶׁל דִּיוּן •

איך לשחק:

- הנה כמה טיעונים לפתיחת המשחק. התחלקו לשתי קבוצות והכינו מספר טיעונים.
- מומלץ להוסיף רעיונות חדשים לאלה שמובאים כאן.
- כל קבוצה תציג את עמדתה במשך שלושים שניות. הקבוצה המשכנעת ביותר תנצח!

דיון: טוב שאברם ולוט נפרדו.

מסכים

- מרחק יוצר קרבה.
- למה להצטופף ולריב אם הקב"ה הבטיח להם ארץ גדולה כל כך?

לא מסכימה

- רחוק מהעין – רחוק מהלב. הם משפחה, והם צריכים להישאר יחד.
- חשוב ללמוד לפתור בעיות, להסתדר ולשתף פעולה זה עם זה.

• מָה זֶה •

למה אין רעב במצרים?

כאשר פורץ רעב כבד בארץ כנען, אברם ושרי מחליטים לרדת למצרים (בראשית יב:י). בהמשך ספר בראשית שוב קורה דבר דומה — בני יעקב יורדים לְמִצְרַיִם בזמן רעב כדי למצוא מזון (בראשית מא:נז). **למה מצרים אינה נפגעת מהרעב שפוגע בארץ כנען?**

אפשרות אחת היא ההבדל בין החקלאות במצרים לבין זו שבארץ כנען. החקלאות בארץ כנען תלויה בגשם – ואם יש בצורת, אי אפשר לגדל מזון. אבל במצרים הייתה מערכת השקיה שהייתה מחוברת לנהר הנילוס - הַיְאוֹר - ולכן אפשר היה לגדל מזון גם כשלא ירד גשם. מִצְרַיִם מקבלת מים מהיאור, ואילו אֶרֶץ כְּנַעַן מקבלת מים מִגְּשָׁמִים. התורה רואה בזה אחד המאפיינים הטובים ביותר של ארץ ישראל:

דברים יא:י-יב

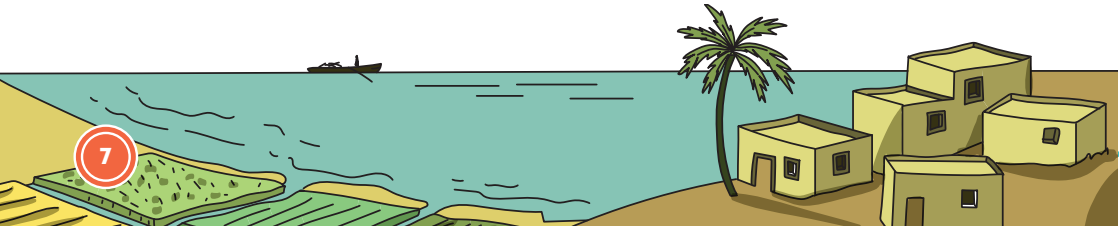
כִּי הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ לֹא כְאֶרֶץ מִצְרַיִם הִוא אֲשֶׁר יְצָאתֶם מִשָּׁם אֲשֶׁר תִּזְרַע אֶת־זַרְעֲךָ וְהִשְׁקִיתָ בְרַגְלְךָ כְּגַן הַיָּרָק: וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ אֶרֶץ הָרִים וּבְקָעֹת לִמְטַר הַשָּׁמַיִם תִּשְׁתֶּה־מָּיִם: אֶרֶץ אֲשֶׁר־ה' אֱלֹקֶיךָ דֹּרֵשׁ אֹתָהּ תָּמִיד עֵינֵי ה' אֱלֹקֶיךָ בָּהּ מֵרֵשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה:

במִצְרַיִם, צריך ללכת אל היאור עם דלי, למלא אותו, ולסחוב את המים חזרה לשדה או לבית. או שצריך להשקיע המון מאמץ כדי לחפור תעלות מים. כמה מתיש!

אבל בארץ ישראל, כל מה שצריך לעשות הוא לשבת ולחכות שהקב"ה יוריד גשם.

חשבו על משימה גדולה שאתם צריכים לעשות. מה הייתם מעדיפים?

- לעשות את **כל** העבודה בעצמכם, אבל לדעת שכל חלק תלוי רק בכם?
- או **לא** לעשות את העבודה, אבל גם **לא לשלוט** באיך ומתי היא תתבצע?

הֲלָכָה

לאחר שאברם מנצח את הצבאות שלקחו את לוט בשבי, מַלְכִּי־צֶדֶק מֶלֶךְ שָׁלֵם מברך אותו. מלכי־צדק מברך קודם את אברם (בראשית יד:יט), ורק אחר כך מברך את ה׳ (שם:כ). **איך מגיבים כששומעים את הברכה של מישהו אחר?**

בימינו, המנהג הוא לומר: **"בָּרוּךְ הוּא וּבָרוּךְ שְׁמוֹ"** כששומעים מישהו מברך ואומר את שם ה׳. האזכור הראשון של המנהג הזה מופיע בספר הטור של רבי יעקב בן אשר.

טור, אורח חיים קכד (גרמניה וספרד, לפני 700 שנה)

וְשָׁמַעְתִּי מֵאַבָּא מוֹרִי שֶׁהָיָה אוֹמֵר עַל כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה שֶׁהָיָה שׁוֹמֵעַ בְּכָל מָקוֹם בָּרוּךְ הוּא וּבָרוּךְ שְׁמוֹ וְזֶהוּ שֶׁאָמַר מֹשֶׁה רַבֵּינוּ כִּי שֵׁם ה׳ אֶקְרָא הָבוּ גֹדֶל לֵאלֹקֵינוּ וְעוֹד אֲפִי׳ בְּשֶׁמַּזְכִּירִין צַדִּיק בָּשָׂר וָדָם צָרִיךְ לְבָרְכוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מִשְׁלֵי י:ז) "זֵכֶר צַדִּיק לִבְרָכָה."

מכאן אנו לומדים שכשמזכירים את שם ה׳, למשל בברכה, צריך להגיב במילים שמתנות "גֹּדֶל לֵאלֹקֵינוּ" – דהיינו, לומר: "בָּרוּךְ הוּא וּבָרוּךְ שְׁמוֹ."

מתי לא אומרים "בָּרוּךְ הוּא וּבָרוּךְ שְׁמוֹ"?

המשנה ברורה (אורח חיים סימן קכד סעיף קטן כא) מביאה שני מקרים שבהם לא אומרים "בָּרוּךְ הוּא וּבָרוּךְ שְׁמוֹ", גם כששומעים שם ה׳ בברכה:

1. כאשר השומעת נמצאת בקטע מתוך התפילה שבו אסור להפסיק, כמו למשל באמצע ברכות קריאת שמע.
2. כאשר השומע יוצא ידי חובה דרך הברכה של מישהו אחר. לדוגמה: כששומעים קידוש, או ברכה לפני תקיעת שופר או קריאת מגילת אסתר – לא אומרים "בָּרוּךְ הוּא וּבָרוּךְ שְׁמוֹ" במקום זאת, מקשיבים לברכה בלי להפסיק, ועונים "אמן" בסופה.

תשובות:

1. רעב (בראשית יב:י)
2. כֶּבֶד מְאֹד (בראשית יג:ב)
3. סְדוֹם (בראשית יג:יג)
4. הארבעה: אַמְרָפֶל, אַרְיוֹךְ, כְּדָרְלָעֹמֶר, תִּדְעָל (בראשית יד:א)
5. את הכוכבים (בראשית טו:ה)
6. 86 (בראשית טז:טז)
7. 12 (בראשית יז:כ)
8. בשבויים שנלקחו מסדום (בראשית יד:כא)
9. מַלְכִּי־צֶדֶק (בראשית יד:יח)
10. עָנֵר, אֶשְׁכֹּל וּמַמְרֵא (בראשית יד:כד)

כל הזכויות שמורות למכון הדר. ניתן להעתיק ולצלם למטרות לא מסחריות.
מכון הדר ע"ר | חובבי ציון 25, ירושלים | 02-563-3782 | israel@hadar.org | mechonhadar.org.il